

ΜΙΑ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ίχαν περάσει ἀπάνω ἀπὸ εἴκοσι χρόνια, ἀφότου εἶχε τελειώσει ὁ ἀγὼν τῆς Ἀπολυτρώσεως. Καὶ ὁ τόπος μὲ ὄλες του τις δυνάμεις προσπαθοῦσε νὰ ἀναστηθῇ. Μὰ ὅλα τοῦ ἔλειπαν χρήματα, πιστώσεις, ἐμπόριο μὲ τὰ ξένα, πού τοῦ ἦταν ὅλως διόλου ἀδύνατο.

Ἄλλὰ ἡ τροφὸς του μὲ τὸ ἀστείρευτο γάλα της, ἀληθινὴ στοργικὴ παραμάννα, ἦταν ἐκεῖ στὴ μέση τοῦ Αἰγαίου . . . ἡ Σύρα. Ἀπὸ τὸ τέλος ἀκόμη τοῦ Ἀγῶνος εἶχε προχωρήσει στὴν ἀκμὴ, σὲ ὄλες της τις μορφές, μὲ χρήματα ἀφθονα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ χιώτικο ἐμπορίου, ἀκόμα καὶ μὲ ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευση, ἐμπορικὴ καὶ ναυτικὴ σχολή, πού τις ἐσύστησε ὁ Καποδίστριας, ὁ μέγας τῆς Ἑλλάδος Κυβερνήτης.

Σ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴ ἦταν ἀκόμη στὴν ἀρχὴ τῆς ἀκμῆς της. Δὲν τὴν χωροῦσαν πιά ἡ παραλία καὶ οἱ ἴσιοι δρόμοι. Καὶ ἀνέβαινε μὲ τὸν ὄργασμὸ πού ἀνεβαίνουν τὰ δένδρα στὶς τροπικὲς χῶρες, ἀνέβαινε στὰ Βαπόρια, στὸ Βροντάδο, στὴν Ἀνάστασι, παντοῦ. Τὴν οἰκοδομικὴ πέτρα τὴν ἔδινε τὸ νησι ἀτελείωτη, σκληρὴ καὶ στερεὰ σὰν τσακμάκι. Μὰ ἡ ἔυλεια; Αὐτὴ ὡς τὸ τελευταῖο σανιδάκι ἔπρεπε νὰ ἔρχεται ἀπόξω. Αὐτὴ τὴν ἔφερναν ἄλλοι ἀπὸ τὸ Τριέστι καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὴ Μαύρη Θάλασσα, πού τὴν κατέβαζαν στὰ λιμάνια ἀπὸ τὸ Δούναβι, οἱ γκαγκαλίδες.

Οἱ γκαγκαλίδες ἦσαν κάτι ἱστιοφόρα τοῦ τότε καιροῦ πολὺ παράξενα. Ψηλὰ μπροστά, ἀκόμα ψηλότερα πίσω, καὶ μὲ πρύμη ὄχι φουσκωτὴ ὅπως ὅλων τῶν караβιῶν, ἀλλὰ κατακόρυφα κοφτὴ σὰν μὲ μαχαίρι. Ὅσοι τυχόν

Σ. ΒΙΚΑΤΟΥ

Ο ΟΡΚΟΣ ΤΩΝ ΦΙΛΙΚΩΝ

ξεφυλλίζοντας παλιές χαλκογραφίες λησμονημένης τέχνης ἔχουν ἰδεῖ τὰ σχήματα караβιῶν τῆς Γένοβας καὶ τῆς Βενετίας σὲ περασμένους αἰῶνες, αὐτοὶ ἔχουν ἔμπρός τους τὴν εἰκόνα αὐτῶν τῶν караβιῶν, τῶν γκαγκαλίδων. Ἦσαν καρὰβια τούρκικα, Μαυροθαλασσίτικα. Καπεταναῖοι καὶ πληρώματα ὄλο Τούρκοι, Λαζοὶ Μαυροθαλασσίτες, οἱ μόνοι Τούρκοι ἀληθινοὶ ναυτικοί, ἀλλὰ σκληροὶ καὶ ἄγριοι, καμωμένοι στὸ μάστορη, πολὺ περισσότερο γιὰ ἔμφυχο ὕλικὸ πρῶτης τάξεως πειρατικῶν караβιῶν παρὰ γιὰ τὸ εἰρηνικὸ θαλασσινὸ ἔμπόριο.

*
* *

Ἦταν δειλινὸ· δειλινὸ παραμονῆς τῆς πρωτοχρονιάς, μὰ σκοῦρο καὶ μελαγχολικὸ, μὲ ἓνα ψιλοβρόχι πού τὸ σκόρπαε μὲ δύναμι, σὰν τὸ τουφέκι τὰ σκάγια, ὁ πονέντες.

Στὸ λιμάνι ἦταν μονάχα ἓνα βαπόρι ἡ «Βασίλισσα», πού μ' αὐτὸ ἡ Συριανὴ ἑταιρεία εἶχε κάμει τότε τὴν πρώτη της ἐμφάνισι, καὶ ὕστερα ἀπὸ καιρὸ ἀπόκτησε καὶ τὰ ἱστορικὰ βαποράκια, τὴν «Ὑδρα» καὶ τὸ «Πανελλήνιον», πού θαρρῶ νὰ ὑπάρχουν ἀκόμα, ἀλλὰ τόσες φορὲς ἀνακαινισμένα, ὥστε δὲν πιστεύω νὰ εὑρίσκεται ἀπάνω τους οὔτε ἓνα καρφι ἀπὸ τὰ παλαιὰ σκάφη, ὅπως συνέβαινε καὶ μὲ τὸ παλαιὸ ἀθηναϊκὸ καρὰβι, τὸ ἱερὸ τοῦ Δηλίου Ἀπόλλωνος, τὴν Πάραλον.

Ἀλλὰ, ἂν δὲν εἶχε τότε βαπόρια τὸ λιμάνι τῆς Σύρου, ὅμως δὲν ἐχόρταινε νὰ θαυμάζῃ τὸ μάτι τὰ ὠραῖα ἱστιοφόρα, πού τὰ κατάρτια τους ἔκαναν τὴν ἐντύπωσι μεγάλου ἀποφυλλισμένου δάσους. Καὶ ὅσα εἶχαν ξεφορτώσει καὶ περιμέναν ναύλωσι ἦσαν ἀραδιασμένα, δεμένα μὲ προμάτρες ἔμπρός στὸν παραλιακὸ δρόμο, ἀπὸ τὴ Σανιτά, ἕως τὸ Νεωρεῖο. Καὶ τί δὲν ἔβλεπε κανεὶς ἐκεῖ τότε; Ἐκεῖνες τὶς ἐπιβλητικὲς τριῖστιες γαμπάρες μὲ ἀρματωσιὰ πολεμικῆς κορβέτας, τοῦ ὠραιότερου δηλαδὴ τύπου πολεμικῶν караβιῶν τῶν τότε χρόνων· καὶ τὰ μικρότερα μπαρκομπίστια, τὰ περήφανα ψηλοκάταρτα μπρίκια καὶ τὶς γολέτες ὄλο κι' ὁμορφιά μὲ τὴν κοκέτικη ἀρματωσιὰ τους.

*
* *

Ἐγύριζαν ἐκεῖνο τὸ δειλινὸ τὰ παιδιὰ, παρέες παρέες, πὺ ἔφεραν τὸν Ἄϊ-Βασίλη μὲ ἀρμόνικες, σήμαντρα καὶ τὰ ἰδιόρρυθμα συριανὰ τουμπάκια, καὶ μὲ Συριανοὺς στίχους καὶ Συριανῆς ἐμπνεύσεως μελωδία, πὺ ὕστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια ἔκαναν εἰσβολὴ καὶ στὰς Ἀθήνας:

Ἄρχιχρονιά κι' ἀρχιμηνιά κι' ἀρχὴ καλὸς σας χρόνος
... ἐκκλησιά μὲ τ' ἄγιο θρόνος,

ὅπου διὰ νὰ εὐρεθῇ ἡ ὁμοιοκαταληξία ἐχρειάσθηκε νὰ οὐδετεροποιηθῇ ἓνας θρόνος.

Καὶ δὲν εἶχαν σημαιοστολισθῆ ἴσον τὰ πλοῖα, πὺ ἐσκέπαζαν ὅλο τὸ φόντο τοῦ λιμένος ἀσπρογάλανες, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο ἐκκλησίες τοῦ τότε καιροῦ, ἡ Κοίμησις καὶ ἡ Μεταμόρφωσις. Γιατὶ κι' αὐτὲς εἶχαν, μὲ κάποιον τρόπο, ἀρματώσιὰ καραβιῶν. Ἐνα ψηλὸ κατάρτι ἀνέβαινε, σὰν ἀπὸ κατὰστρομα καραβιοῦ, ἀπὸ τὰ μαρμαροστρωμένα προαύλια ἐσταύρωνε στὴ μέση μὲ ἓνα ἄλλο ὀριζόντιο, ἴδιο καραβίσιον πινό, μὲ τὴ σχετικὴ ἀρματωσιά, μὲ ξάρτια καὶ μακαράδες. Ἐκεῖ τὶς γιορτὲς ἰσάριζαν ἓναν κόσμον πολύχρωμα σινιάλα, καὶ ψηλὰ ψηλὰ ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ ὄρειχάλκινον πόμολο αὐτοῦ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καταρτιοῦ, πὺ ἔλαμπε σὰν χρυσάφι, μία θεώρατη σημαία.

Καὶ ὅλοι αὐτοὶ οἱ σημαιοστολισμοὶ καὶ ὅλη ἡ κίνησις ἐγίνονταν γιὰ νὰ ξεπροβοδίσουν τὸ χρόνο πὺ ἔφρευγε, καὶ νὰ δεχθοῦν μὲ τὸ καλὸ τὸν καινούργιον, πὺ ἔφρενε ὁ Ἅγιος Βασίλης. Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ξεπροβόδισμα στὸν ἀπόδημον πὺ φεύγει γιὰ πάντα, καὶ πὺ, ἂν ἔχη πάντα στὸ παθητικὸ του λύπες καὶ φαρμάκια, πάντα τὰ σκορπάει μαζὶ καὶ μὲ κάποιες χαρὲς, ἐγίνονταν φιλικό, ἐγκάρδιον, θὰ ἔλεγα πολιτισμένο, καὶ ὄχι μὲ ῥοκάνες καὶ μὲ σφυριξιὲς καὶ μὲ πρόγκες, ὅπως προπηλακίζουν καὶ προγκάρουν στὰς Ἀθήνας τὸ χρόνο πὺ φεύγει, ἀλλοίμονο! ἀπὸ τὴ λύσσα, ὅτι δὲν ἔχουν τὴ δύναμιν νὰ τὸν κρατήσουν. Καὶ ἀράδιαζαν στὸν παραλιακὸ δρόμον, καὶ στοῦ Ἑρμῆ τὸ δρόμον τὰ παιγνίδια λογιῶν λογιῶν, χαρὲς καὶ πανηγύρια τῶν μπουμπουκιῶν τῆς ζωῆς· μὰ ὅσο γιὰ τὶς βασιλόπητες καὶ τὰ γλυκὰ, αὐτά, μὲ ἐκεῖνες

τις παλαιές συνήθειες τῶν καιρῶν ποὺ πέταξαν, ἐγίνονταν ὅλα στὰ σπίτια, πλούσια ἢ φτωχικά, ὅπου πηγαينوήρχονταν, μὲ τὰ τεισιά, παιδιὰ καὶ κορασίδες στοὺς φούρνους, καὶ γιόμιζαν οἱ δρόμοι μὲ τὴ γλυκεῖα μυρουδιά τους. Καί, ὅπως πάντα κάθε ἄρωμα παλιὸ σέρνει ἀλυσσοδεμένες ὄλες τὶς ἀναμνήσεις, ἔτσι καὶ αὐτὲς παρακολουθοῦν τὸν ἄνθρωπο καὶ στὰ χιονισμένα χρόνια, εἰς αὐτὲς τὶς καλὲς μέρες, μὰ ὅπως τὸ πένθιμο ἄρωμα κάποιων λουλουδιῶν τοῦ φθινοπώρου, κάποιων ξεραμένων λουλουδιῶν. Γιατί, κοντὰ στὰ ἄλλα, φέρνουν ἐμπρὸς στὰ μάτια τῆς ψυχῆς, σὰν ἀναστημένες, ζωντανὲς τὶς μορφὲς ἐκείνων, ποὺ μᾶς ἔφερναν στὴ ζωὴ, καὶ τὴν πατρικὴ ἐστία, ποὺ δὲν ὑπάρχει πιά, γιατί γκρεμίστηκε ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ κενά, ποὺ ἀνοιγε ἕνα ἕνα ἀπάνω τῆς τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου.

Καὶ ὅμως ἐχρειάζετο τὸ χιώτικο κουράγιο καὶ ἡ φιλοσοφία ἢ χιώτικη, ποὺ εἶναι κάθε ἄλλο παρὰ πένθιμη, γιὰ νὰ γιορτάζεται ἡ πρωτοχρονιά ἐκείνο τὸ ἔτος.

Γιατὶ καὶ κάτω στὴν Ἐρμούπολι καὶ στὴν Ἀπάνω Σύρα, ἀκόμα καὶ στοὺς σκόρπιους ἀγροτικούς συνοικισμούς, τὴ Βάρη, τὸ Μάννα, τὰ Ποσεΐδια, ἐθέριζε ἀπάνω ἀπὸ μῆνα ὁ τύφος. Καὶ πολλοὶ ἦσαν οἱ κρεβατωμένοι, ὄχι ὅλοι μὲ πολλὲς ἐλπίδες σωτηρίας.

Γιατί, χώρια ποὺ ἦσαν ἄγνωστα τότε καὶ ἀντισηψίες καὶ ἀπολυμάνσεις καὶ ὄρροι καὶ ὅλα τὰ σύγχρονα ὄπλα, μὲ τὰ ὁποῖα θέλει νὰ πολεμᾷ ὁ ἄνθρωπος τὸ θάνατο, ποὺ μόνο ἔχει ὄπλο τὸ ἀρχαῖκὸ δρεπάνι τοῦ ἀφότου ὑπάρχει ζωὴ, οὔτε ἀπομόνωση καμμιά ἦταν δυνατή, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐθεραπεύονταν στὰ σπίτια των, στὸ νεοσύστατο τότε μικρὸ νοσοκομεῖο στὰ Ψαριανὰ δίπλα στὴν Κοίμηση, καὶ ἀκόμα καὶ στὸ πτωχοκομεῖο ὅπου, μὲ τὸ νὰ ἔχη τότε πάρα πολὺ ὀλίγους πτωχοὺς, εἶχε κάποια θέση γιὰ μερικοὺς ἀρρώστους. Μὰ καὶ τὰ δύο ἦσαν τόσο πολὺ κοντὰ στὸν Ἄϊ Γιώργη... στὸ νεκροταφεῖο!

Πῶς τέτοιο κακό, τέτοια ὀργὴ θεοῦ νὰ ξεσπάσῃ ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸ ὑγιεινὸ, τὸ πολιτισμένον νησί, ὅπου ἔλαμπαν ἀπὸ καθαριότητα ὅλοι οἱ πλακοστρωμένοι δρόμοι του καὶ ὅπου

ὄλο τὸ ἐπιτελεῖο τοῦ Αἰόλου, ὄλοι οἱ ἀποθαλασσινοὶ ἄνεμοι, φρεσκαρισμένοι ἀπὸ τῆ δροσιᾶ τοῦ πελάγους, ἀρωματισμένοι ἀπὸ τὴν ἄλμη τῶν κυμάτων, τὸ σκουπίζουσαν μέρα νύχτα;

Ἔτσι ἡ ἀρρώστια αὐτῆ, πὸν λίγο βάστηξε, τὸ πολὺ δύο μῆνες, ἦταν ξωτική. Τὴν εἶχαν φέρει, ποιὸς ξέρει ἀπὸ ποιὸ τουρκικο λιμάνι τῆς Μαύρης Θάλασσης, αὐτὰ τὰ τουρκοκάραβα, οἱ γκαγκαλίδες, καὶ πρῶτα μέσα σ' ἓνα δύο ἀπ' αὐτὰ εἶχαν ἔλθει οἱ πρῶτοι θάνατοι. Γιατὶ τὸν περασμένο μῆνα ἦσαν στὸ λιμάνι τῆς Σύρου καμμιά δεκαριά πὸν ξεφόρτωναν σιᾶρι ρούσσικο καὶ ξυλεία, καὶ ἀπ' αὐτὰ τὴν παραμονὴ τῆς πρωτοχρονιάς δὲν εἶχε μείνει παρὰ ἓνα μονάχο.

Μὰ κι' αὐτὸ ἀπὸ τὸ πρῶτ' εἶχε πάρει τὰ χαρτιά του γιὰ τὴν Πόλη. Εἶχε λύσει τὴν πριμάτζα ἀπὸ τὸ μουράγιο καὶ πῆγε καὶ ἄραξε ἀνοιχτά. Ἦταν ὀλοφάνερο λοιπὸν, ὅτι θὰ τὰ πριμάριζε κι' αὐτὸ γιὰ τὸν τόπο του. Πουνέντες, βλέπετε, πὸν ἦταν καιρὸς στὸ μάστορη γιὰ νὰ νὰ τὸ πάη ὀλόπριμα ὡς τὰ Μπουγάζια.

Γι' αὐτὸ, ἐκεῖ τὸ δειλινὸ, ἄρχισε κ' ἐστρηφογύριζε ὁ ἐργάτης. Καὶ ἡ ἄλυσίδα ἐκουλουριάζονταν γύρω του, καὶ ἀνέβαινε σιγὰ σιγὰ ἡ ἄγκυρα, μ' ἐκείνο τὸ μελαγχολικὸ κλι-κλι-κλί, πὸν μοιάζει σὰν παράπονο, σὰν κλάψα γιὰ τὸ μισεμό. Σὲ λίγο ἐξενέρισε τὴν ἑκαπονιάρισαν καὶ τὴν πῆραν στὸν πρεσκαδοῦρο. Καὶ τότε ἀμέσως ἄρχισαν καὶ οἱ στεναγμοὶ ἀπὸ τοὺς μακαράδες γιὰ τὸ ἰσάρισμα τῶν πανιῶν.

Καὶ ὅμως κάτι ἐπερίμενε ἀπ' ἔξω. Ἦταν ἡ βάρκα, πὸν τὴν εἶχε στείλει στὴ σκάλα, μπροστὰ στὶς καρβουναποθῆκες, δίπλα στὰ ψαράδικα, γιὰ ἄγνωστη αἰτία, αὐτὴ τὴν τελευταία ὥρα, πὸν θὰ σαλπάριζε. Μὰ στὸ τέλος ἐγύρισε κ' ἡ βάρκα ἐκρεμάστηκε στὰ καπόνια, καὶ τὸ καράβι ἐμίσειε μὲ τὴ σημαία ἰσαρισμένη στὸ πίκι, ἀπάνω ἀπὸ τὴ φουσκωμένη μπούμα. Τούρκικη σημαία σκουροκόκκινη, σὰν τὸ σκοτωμένο αἷμα, πὸν ἔκανε μιὰ πολὺ παράξενη ἀντίθεση μὲ τὸ δάσος ἀπὸ τὶς ἀσπρογάλανες, πὸν σκέπαζαν ὄλο τὸ λιμάνι.

Σὲ λίγο ἐπροσπέρασε τὸ κόκκινο φανάρι, πὸν ἦταν στὴν

ἄκρια τῆς πούντας τοῦ Νησακιοῦ, — ποῦ τότε ἀκόμη λιμενο-
βραχίων! — καὶ ἐχώνευε στὴν καταχνιὰ τοῦ πελάγους.

* * *

Εἶναι κοντὰ μεσάνυχτα. Τὸ ψιλοβρόχι ἐξακολουθοῦσε ἀπελπιστικό· καί, καθὼς χτυποῦσε ἀπὸ τὰ πλάγια, ἐθόλωνε τὰ γιαλιὰ τῶν φαναριῶν στὸν ἔρημο παραλιακὸ δρόμο τόσο, ποῦ, ἀντὶς γιὰ φῶς, ἐφαίνονταν ἀπὸ μέσα ἓνα κόκκινο σημάδι, χωρὶς λάμψη. Καὶ ἡ θάλασσα, μιὰ μαύρη ἔκτασι, πρὸ μαύρη ἀπὸ μελάνι, μὰ ζωντανή, σὰν κάτι ἔμφυγο, στεφανωμένη ἀπάνω στὸ μαῦρο φόντο της μ' ἓνα ἀσημένιο φωσφορισμό, χτυποῦσε μὲ λύσσα τὰ μουράγια καὶ πολεμοῦσε νὰ τὰ καβαλήσῃ, ν' ἀπλωθῇ κυρίαρχη στὸ δρόμο, μὰ μόνο ποῦ ἔσπαζε καὶ ἐκουρευιάζονταν ἀφρισμένη ἀπὸ τὴ λύσσα της, μ' ἓνα μουγκρητὸ θηρίου.

Ἄλλὰ ἐκεῖνο, ποῦ ἔκανε πρὸ τρομαχτικὰ ἄγρια τὴ νύχτα, ἦταν ἡ καταχνθόνια μουσικὴ τοῦ μανιωμένου πουνέντε ἀπάνω στὰ κατάρτια, στὰ ξάρτια καὶ στὰ σκοινιὰ τῶν καραβιῶν, ποῦ εἶχαν δέσει πριμάτσες στοὺς χαλκάδες καὶ στὶς πέτρινες κολῶνες τοῦ μουράγιου.

Γιατὶ ἄγριο εἶναι τὸ μουγκρητὸ τοῦ ἀνέμου στὸ δάσος, ποῦ γέρνει τὰ κλαριά, σὰν νὰ ζητᾷ νὰ τὰ ῥίξῃ κατάχαμα στὴ γῆ, ὅπως καὶ τῶν κυμάτων, ποῦ σπάζουν ἀφρισμένα στὰ κατάρχημα, ζητῶντας νὰ τὰ γκρεμίσουν τὰ κρεμασιά, τὰ κατακόρυφα αὐτὰ ἐμπόδια, ποῦ φράζουν τὸ δρόμο τους βάζοντας μπροστὰ τὰ μαῦρα στήθη τῶν βράχων. Αὐτὰ συγκινοῦν, καταπλήττουν, ἀλλὰ δὲν λαφιάζουν τὴν ψυχὴ, δὲν τὴν σφίγγουν μ' ἐκεῖνο τὸ ἀπροσδιόριστο αἶσθημα, ποῦ δὲν διαφέρει ἀπὸ τρομάρα. Δὲν εἶναι ὁμως τὸ ἴδιο, ὅταν ὁ ἀέρας σὰν σιφοῦνι, φέρνει γύρω τὰ καράβια. Γιατὶ τότε ἀπάνω σὲ ἀόρατες γιγάντιες ἄρπες πλήττουν τὶς κόρδες τους, ποῦ εἶναι τὰ κατάρτια, τὰ ξάρτια, τὰ σκοινιὰ τῶν καραβιῶν, μανιωμένα στὸ μουσικὸ τους οἴστρο, σὰν νὰ θέλουν νὰ τὶς σπᾶσουν, τὰ ἀόρατα δάχτυλα τῆς θυέλλης.

* * *

Αὐτὴ τὴν ὥρα, κοντὰ μεσάνυχτα, δύο τελωνοφύλακες ἀγρυπνοῦσαν μέσα σ' ἓνα μικρὸ ξύλινο παράπηγμα κοντὰ στὴν παραλία στὴν Ἄμμο, λίγο παρέκει ἀπὸ τὸ νεωρεῖο καὶ τὸ ναυπηγεῖο. Γιατὶ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἔβραζε τὸ λαθρεμπόριο ἀπὸ καράβια, πὺν τὸ ἔβαστοῦσαν τραβέρσο στὸ πέλαγος καὶ ἐδιάλεγαν κάτι τέτοιες νύχτες γιὰ τὴ δουλειά τους καὶ ἀπὸ κάτι μικρά, ἀποκλειστικὰ κοντραμπαντιέρικα καΐκια, (καὶ αὐτὰ πλοῖα τοῦ περασμένου καιροῦ πὺν δὲν ὑπάρχουν πιά), καΐκια στενόμακρα, μὲ τρία καταρτάκια, κ' ἄρματωσιὰ βάρκας, πὺν πετοῦσαν ἀπάνω στὰ κύματα. Καὶ ἀγρυπνοῦσαν ἔτσι, γιατί εἶχε προδοθῆ μιὰ γολέτα, πὺν δὲν βαριώτανε, κοντὰ μιὰ βδομάδα τώρα, ὅλο καὶ νὰ κόβῃ βόλτες ἀπὸ τὸ Χοντρὸ Κάβο ὡς τὸ Βιγλοστάσι.

Ἄν καὶ εἶχαν χοντρὲς καπότες οἱ δύο τελωνοφύλακες μὲ σηκωμένους τοὺς γακαδες ὡς τ' αὐτιά, καὶ ἓνα πῆλινο μαγκαλάκι μὲ κάρβουνα ἀνάμεσα στὰ δύο σκαμνιά, πὺν κάθονταν, ἔτουρτούριζαν ἀπὸ τὸ κρῦο, πὺν ἔμπαζε ἡ μισοανοιχτὴ πόρτα. Τὸν ἓνα ἀπὸ τοὺς δύο, μεσόκοπο ἀνθρώπο πενηντάρη, πὺν ὅλο του τὸ σουλούπι μαρτυροῦσε τὸν παλιὸ ναῦτη, τὸν πῆρε στὸ τέλος ὁ ὕπνος, ἔτσι καθιστά. Ὁ ἄλλος, παλικάρι, πὺν ὅτι εἶχε περάσει τὰ εἴκοσι, ξαγρυπνοῦσε. Καὶ τοῦ φάνηκε τότε πὺς κάτι ἄκουσε. Ἐβγήκε στὴν πόρτα καὶ ἔβαλε ὅλη του τὴν προσοχή. Ἡ βροχὴ πιὸ δυναμωμένη τὸν πῆρε κατάμουτρα. Γύρω πιὸ πισσοκόταδο καὶ πιὸ μεγάλο τὸ βογγητὸ τῆς θάλασσας.

Ἄξαφνα τινάχτηκε.

— Ὅχι, δὲ γελιέμαι, εἶπε μοναχὸς τοῦ ἀκούω ἀνθρώπινο βογγητὸ, κλάψα. Μὰ ναι, σίγουρα, καλέ. Τ' ἀκούω.

Καὶ ὥρμησε μέσα καὶ κουνῶντας τὸ συνάδελφό του ἀπὸ τοὺς δύο του ὤμους:

— Σήκω, εἶπε, καπετὰν Νικολό. Σήκω γιὰ ὄνομα Θεοῦ.

Καὶ ἐκείνος μὲ τὸ ἀκαριαῖο ξύπνημα τοῦ θαλασσινοῦ, πὺν τὴν ἴδια στιγμή, πὺν πετιέται σὲ κάθε τι αἰφνίδιο, ἔχει ἀμέσως καθαρὸ τὸ λογισμό:

— Τί τρέχει, εἶπε, Γιώργο, τί ἔπαθες;

— Ἀνθρώπος χάνεται, καπετὰν Νικολό. Ἄκουσα καθαρὰ

σάν φωνές για βοήθεια, σάν κλάματα, κάτι βογγητά, πού ὄλο κι' ἀδυνατίζαν.

Κι' ὁ σύντροφός του, ἀφοῦ βγῆκε κι' ἀφουγκράστηκε μὲ προσοχή, τοῦ εἶπε μὲ θυμό:

— Αὐτό, πού ὄλο κι' ἀδυνατίζε, ἦταν τὸ ὄνειρο τοῦ κούφιου τοῦ μυαλοῦ σου. Ἐμένα πῆρε ὁ ὕπνος καὶ σὺ ὠνειρεύτηκες.

— Νά, πάλι, νά. Γιὰ τὸνομα τῆς Παναγίας δὲν ἀκοῦς;

— Πῶς δὲν ἀκούω. Ἀκούω τὸν ἀγέρα, πού σκύλιασε καὶ χορεύει τὸ ντζιρίτι ἀνάμεσα σὲ κατάρτια καὶ σὲ ξάρτια.

— Τὸ βογγητὸ λοιπόν, τὸ βογγητὸ ἀνθρώπου πού κινδυνεύει, πού χάνεται, δὲν τ' ἀκοῦς; Σίγουρα κάποιος ζητάει βοήθεια. Ἄχ, Μεγαλόχαρη!

Καὶ ἐκεῖνος ἤσυχος, ἀφοῦ ἐτράβηξε τὴ ρουφιξιά του ἀπὸ τὸ μικρὸ τσιμπουκάκι του:

— Τὰ παρακούω αὐτὰ πού λές. Μὰ μὲ τ' αὐτιά τοῦ παλιοῦ θαλασσινοῦ, πού τὰ ἄκουα, κοντὰ μιὰ ζωή, στὰ πέλαγα, ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μου, κάτι τέτοιες νύχτες, ἐνῶ κρατοῦσα σφιχταγκαλιασμένη τὴ ρόδα τοῦ τιμονιοῦ. Μὰ αὐτὸς πού βογγάει εἶναι ὁ μανιωμένος ἀέρας, πού γυροβολάει κατάρτια καὶ πινα τῆς μαϊστρας, τοῦ τρίγκου, τοῦ παπαρίγκου. Καὶ ἀγκομαχάει κι' ὅλα σὰν νὰ περγελάη τὸ ψυχορράγημα ἀνθρώπου, ἀνάμεσα στὶς κόφες. Καὶ σφυρίζει σὰν χίλιοι διαβόλοι μαζί, γιατί τὸν σκίζουν ἀπάνω στὴ λύσσα του τὰ ξάρτια καὶ τὰ σκοινιά. Τὰ δικά σου τ' αὐτιά δὲν τ' ἀκοῦνε αὐτὰ πού σοῦ λέω; Κι' αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος σὲ κίνδυνο, πού ὄνειρεύεσαι ὀλόρθος, ἔχει ὄρεξη νὰ οὐρλιάζη σὰν τὰ κοπάδια πεινασμένων λύκων, νὰ σφυρίζη σὰν χίλιες ὄχιες καὶ νὰ μουγκρίζη ὅσο δὲν θὰ μούγκριζαν μαζί ὅλες τῶν καραβιῶν οἱ τρομπομαρίνες;

Μὰ ἐκεῖνος πετάχτηκε μὲ ὀρμή. Ἐξεκρέμασε τὴν καραμπίνα καὶ τὸ πιστόλι μὲ τοὺς πυρολίθους, ἄλλαξε τὸ ἀβιζότι στὴ θαλάμη, ἐξώστηκε τὸ πιστόλι καὶ τὴν ξιμολόγη καί, ἀφοῦ ἄναψε τὸ φανάρι τῆς περιπολίας:

— Πάω, εἶπε, καπετὰν Νικολό. Νά, κι' αὐτὴ δὲ τὴ στιγμή ἄκουσα τὴν τρομαγμένη φωνὴ ἀνθρώπου.

Τότε ἐκεῖνος τοῦ εἶπε μὲ προσταγή:

— Στάσου!

Ἐπῆρε κι' αὐτὸς τὸν ὄπλισμό του, ἄρπαξε τὸ φανάρι ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ νέου συντρόφου του καὶ τοῦ εἶπε προστακτικά:

— Ἐμπρὸς ἐγώ, πίσω ἐσύ ἀκολουθῆτα με!

Καὶ ἔπειτα μὲ κάποιο ἡμερωμένο πατρικὸ τόνο:

— Θὰ ἐστοχάστηκες, φαίνεται, παιδί μου Γιώργο, πὼς ἐπειδὴ εἶμαι σίγουρος, πὼς δὲν ξέρεις τί λές, θὰ σ' ἄφηνα νὰ κάνης μονάχος σου περιπολία μιὰ τέτοια σκυλίσια νύχτα. Δὲν τὸν ξέρεις, βλέπω, τὸ γέρο συνάδελφό σου.

Ἐκλείδωσαν τὸ φυλακεῖο καὶ τράβηξαν μπρός. Σὲ λίγο ὁ Νικολὸς ἐστάθηκε:

— Στάσου τώρα βάλε ὅλη σου τὴν προσοχὴ ἀπὸ ποῦ ἀκούς τὰ βογγητὰ καὶ ὀδήγα με.

Ἐστάθηκε καὶ ὁ νέος καὶ ἀγωνίζονταν νὰ ξεχωρίσῃ τὴ φωνή, πὺν ἄκουε τόσην ὥραν μέσα σ' αὐτὸ τὸ φριχτὸ ἀλλαγμὸ τῶν στοιχείων.

— Ἀλλοίμονο! εἶπε. Θὰ εἶναι ἴσως ἀργὰ γιὰ κάθε βοήθεια. Δὲν ἀκούω πιὰ τίποτα.

— Οὔτε πρὶν ἀκουγες, οὔτε πρὶν. Δὲν ἦταν τὰ αὐτιά σου πὺν σοῦ ἔδιναν αὐτὴ τὴν ἀναφορὰ, μὰ τὸ κούφιο σου τὸ μυαλό. Ὅπως νὰ εἶναι, ἡ περιπολία, μιὰ πὺν ἄρχισε, θὰ γίνῃ σωστή, ὅπως πρέπει, θὰ ψάξουμε παντοῦ. Ὁ βρεμέτης βροχὲς δὲ φοβάται. Ἐμπρός.

Ἐλεγε, σὲ κάθε τους βῆμα, πὼς θὰ τοὺς τουμπάρῃ ὁ ἀέρας, ἐνῶ ἡ βροχή, μαζὶ μὲ χαλάζι αὐτὴ τὴ φορὰ, τοὺς ἐσακάτευε μὲ καμουτσικιὲς ἀπὸ τὰ πλευρά.

Ἐπῆραν πρῶτα τὰ δεξιὰ, πρὸς τὰ βυρσοδεψεῖα. Ἐφώτιζαν κάθε τι πὺν νὰ ἠμποροῦσε νὰ κρύβῃ ἓνα ἄνθρωπο. Ἐφερναν γύρω τὶς μεγάλες στέρνες, ὅπου ἐμούσκευαν τὰ δέρματα, τὰ ὑπόστεγα, ὅπου τὰ ξέριναν, τοὺς σωρούς ἀπὸ ἀλεσμένο πευκοφλοιό, ὅπου ἐχρησίμευε γιὰ τὴν κατεργασία. Ἐρευνοῦσαν ἀπ ἔξω ἓνα ἓνα τὰ *κουτλουκάκια*, μικρομάγαζα, συριανὰ ταβερνομαγειρεία, πὺν σ' ἐκείνη τὴ θέσῃ ἐχρησίμευαν γιὰ τὸν πολὺ κόσμο τῶν ἐργατῶν τῶν βυρσοδεψείων, σὲ μεγάλη ἀκμὴ τότε. Τίποτε δὲν κατῶρθωσαν νὰ

βροῦν ὑποπτο. Ἄλλ' οὔτε καὶ ὁ νέος τελωνοφύλαξ ἠμπό-
ρεσε πιά νὰ ἀκούσῃ τίποτε.

Ἀπελπισμένοι ἐπῆραν τότε τὴν ἄλλη πλευρὰ κατὰ τὸ
καρινάγιο καὶ τὸ ναυπηγεῖο. Ἐψαχναν τὰ καΐκια καὶ τὶς
βάρκες, πού τὰ εἶχαν ἀποτραβηγμένα στὴν ξηρὰ γιὰ τὸ
καλαφάτισμα· καὶ παρέκει ἔρριχναν τὸ ἀδύνατο φῶς τοῦ
φαναριοῦ γύρω στοὺς σωρούς ἀπὸ τὴν ξυλεία, καὶ ἀπὸ κάτω
ἀπὸ τὰ καράβια, πού ἦσαν ἀκόμη στὰ σκαριά, μερικὰ μονάχα
μὲ τὴν καρίνα καὶ τὰ στραβόξυλα, κ' ἔμοιαζαν σὰν σκελετοὶ
μεγαθηρίων. Τίποτα καὶ ἀπὸ κεῖ.

Καὶ ὅταν, ἀπελπισμένοι ὕστερα ἀπὸ τέτοια μαρτυρικὴ
περιπολία, πού ἡ βροχὴ τοὺς εἶχε περουνιάσει ὡς τὸ κόκ-
καλο, ἐγύρισαν στὸ φιλακεῖο τους, ὁ καπετὰν Νικολὸς εἶπε
στὸ νέο του σύντροφο:

— Εἶναι, κακομοίρη μου, πού εἴμαστε συνάδελφοι. Γιατὶ
ἀλλιῶς, Γιώργο παιδί μου, ἡ ἡλικία μου μοῦ ἔδινε κάθε
δικαίωμα νὰ σοῦ δώσω στὸ χέρι τὰ αὐτιά σου, πού μᾶς
ἐσκάρωσαν αὐτὸ τὸ παιχνίδι.

— Ἐχεις δίκιο, καπετὰν Νικολό μου, νὰ μοῦ πῆς ὅ,τι
θέλεις, γιατί ἀνώφελα ἐστάθηκα αἰτία νὰ βασανιστῆς. Ἄλλὰ
κ' ἐγὼ σοῦ λέω καὶ πάλι, τίς ἄκουσα αὐτὲς τίς φωνές,
κ' ἔβγαιναν ἀπὸ ἀνθρώπινο στόμα, πιστεψέ με.

*
* *

Ἡ πρωτοχρονιά ἐξημέρωσε, χωρὶς οὔτε ἓνα συννεφάκι.
Ἡμέρα χαρὰ θεοῦ· λιακάδα πού ἀνάστανε· καὶ τίποτε ἀέρας.
Οὔτε σὰν ἀνάσα μικροῦ παιδιοῦ. Μόνο πού ἡ φουσκοθα-
λασσιὰ ἐβάσταγε ἀκόμα δυνατὴ. Καὶ σ' ἐκείνη τῇ θέσῃ στὴν
Ἄμμο, πού ἦσαν τὰ βυρσοδειφεῖα, ἔσπρωχνε δυνατὰ ὄξω
στὴν ξηρὰ τὸ κῦμα, κ' ἀμέσως πάλι τὸ ἀναρροφούσε τὸ
ἀντιμάμαλο.

Θὰ ἦταν δύο τρεῖς ὥρες, πού εἶχε βγῆ ὁ ἥλιος. Ἦσαν
ἐκεῖ μαζωμένα, παρέες παρέες, ἐργατικά παιδιά μὲ τὰ γιορ-
τινά τους, μαθητευόμενοι ταμπάκηδες τῶν ἐργοστασίων, κ' ἐ-
παιζαν μὲ δεκάρες κορώνα ἢ γράμματα, γιατί ἔτσι τὰ κα-

λοῦσε ἡ ἀγιοβασιλειάτικη ἡμέρα, πού ἦτανε τάχα γιὰ τὸ καλό. Μὰ ἀπάνω στὸ παιχνίδι δὲν ἀπόλειπαν οἱ μικροκαυγάδες, οἱ βρυσιές καὶ καμμιὰ φορὰ τὸ καταχέρισμα.

Ἔνας μικρὸς κάτι μπαμπεσιὰ εἶχε σκαρώσει, φαίνεται, ἐκείνου πού ἔπαιζε μαζί του, κι' αὐτὸς τὸν πῆρε στὸ κυνηγητὸ κατὰ τὴ θάλασσα.

Ἄλλά, καθὼς ἔτρεχε ὁ μικρὸς πρὸς τὸ γιालό, ἔμπηξε ἄξαφνα μιὰ σπαραχτικὴ φωνὴ τρομάρας, καὶ καρφώθηκε στὴ θέση του σὰν μαρμαρωμένος. Ἐτρεξαν τότε τ' ἄλλα παιδιὰ κι' ἄλλοι διαβάτες.

Ἐμπρὸς στὸ γιालό καὶ πίσω ἀπὸ ἓνα τοιχαλάκι μιᾶς στέρας βυρσοδειψίου ἦταν ξαπλωμένος ἀπάνω στὴν ἄμμο ἀνάσκελα μὲ ἀνοιχτὰ τὰ χέρια ἓνας πεδιμένος. Καὶ καθὼς πηγαινοήρχονταν τὸ κύμα τὸν ἐσκέπαζε ἀπὸ τὰ πόδια ὡς τὴν κοιλιά.

Ἦταν παιδιὸ πρᾶμα· δεκαπέντε δεκάξη χρόνων· ὄμορφο σὰν ἀγγελουῖδι, μὰ μὲ κερένια τὴ μορφὴ καὶ ὀρθάνοιχτα γυαλωμένα τὰ μαῦρα του μάτια. Ἄλλὰ σίγουρα ἦταν τουρκόπουλο· καὶ μάλιστα μοῦτσος τούρκικου караβιουῦ. Τὸ μαρτυροῦσε τὸ φεσάκι του δεμένο γύρω στὸ κεφάλι μὲ ἄσπρο μαντίλι, τὸ ποκάμισό του πράσινο μὲ κόκκινες βοῦλες, ἓνα γελέκο σταυρωτὸ κίτρινο μὲ διάφορα πολύχρωμα πλουμίσματα καὶ ἓνα κόκκινο ζωνάρι πλατύ, πού μ' ἓνα σωρὸ βόλτες τοῦ ἐσκέπαζε καὶ στῆθος καὶ κοιλιά, καὶ ἀπὸ πάνω ἀπὸ αὐτὰ μία χοντρὴ ναυτικὴ πατατούκα.

Πολλοὶ τότε βρῆκαν τὸ μπελᾶ τους καὶ μάλιστα τέτοια γιορτιάτικη μέρα, μὲ τὶς ἀγγαρεῖες πού τοὺς κάνει ἐπίταξη ὁ θάνατος, ἀκόμα καὶ ὅταν ἔχη ξαπλώσει χάμου τὴν πιὸ ἄσημη, τὴν πιὸ τιποτένια ὑπαρξη. Ἀστυνομικοὶ κλητῆρες καὶ βασιάζοι καὶ ἀραμπατζῆδες γιὰ νὰ ἀποτραβήξουν ἀπὸ τοὺς ζωντανούς καὶ νὰ φέροιν ὡς τὸ νεκροταφεῖο ἓνα πρόην ἄνθρωπο, ὅπου, ὅτι νᾶναι, κ' ἓνα ἄπιστο σκυλι ἀκόμα, ὅπως ἦταν αὐτὸ τὸ παιδί, πάντα εἶναι ἀνάγκη νὰ λείψῃ ἀπὸ τὴ μέση. Κ' ἐκεῖ πέρα πάλι, ἄλλα βάσανα· ὁ γιατρὸς τῆς ἀστυνομίας, πού, ἤθιλε δὲν ἤθιλε, ἐπῆγε νὰ κάμῃ τὴ νεκροψία,

ψάλλοντάς του ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ δόντια τρισάγια ἀπὸ βλαστήμιες.

Ἔτσι ἔγιναν ὅλα τακτικά. Καὶ ἐβεβαιώθηκε ὅτι αὐτὸ τὸ πλάσμα ἔπασχε ἀπὸ ἔξανθηματικὸ τύφο, καὶ ὅτι ἔξεψύχησε ἀπὸ παράλυση τῆς καρδίας, ἀπὸ τὸ φοβερὸ φούντωμα τοῦ πυρετοῦ· ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη. Ὅτι ὁ θάνατος «εἶχεν ἐπέλθει περὶ τὸ μεσονύκτιον» ὅπως ἔλεγεν ἡ ἔκθεσις, λεπτομέρεια πού ἀποδεικνύει ὅτι ἐκεῖνος ὁ τελωνοφύλακας ὁ Γιώργος εἶχε πολὺ γερά αὐτιά, κι' ἄς ἔλεγε ὅ,τι ἤθελε ὁ συνάδελφός του ὁ καπετὰν Νικολός.

*
* *

Γιὰ νὰ βγάλῃ αὐτὸ τὸ παιδί καὶ νὰ τ' ἀφήσῃ ἐκεῖ στὰ καρβουνιάρικα, εἶχε βγῆ τὸ περασμένο δειλινὸ ἢ βάρκα τοῦ τούρκικου καραβιοῦ, ὅτι ἦτανε νὰ φύγῃ. Τοὺς ἐτριγύρισαν τότε τοὺς ἀνθρώπους τῆς βάρκας μερικοὶ βασταῆζοι καὶ ψαράδες, πού βρέθηκαν ἐκεῖ, καὶ τοὺς ἐφοβέρισαν νὰ τοὺς σκοτώσουν ἂν δὲν τὸ ἔπαιρναν πίσω. Μὰ ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς τσεσμελῆς, πού ἐγνώριζε τούρκικα, ἄκουσε νὰ τοῦ λένε, πὼς ἡ ἀνάγκη τοὺς ἔκανε νὰ τὸ βγάλουν. Γιατὶ στὸ πολυήμερο ταξίδι θὰ ἐχρειάζετο νὰ τὸ ῥίξουν στὴ θάλασσα νὰ τὸ φᾶν τὰ ψάρια, πρᾶμα πού ἡ θρησκεία τους τὸ ἔχει γιὰ τὴ χειρότερη κατάρα.

Καὶ αὐτὸ, πού τὸ ἔψηνε ὁ πυρετός, μὰ γιὰ τὴ μαύρη του τύχη διατηροῦσε τὶς αἰσθήσεις του, ἐγύριζε τὰ μάτια σ' ὅλους μὲ μιὰ ἔκφραση τραγικῆς τρομάρας στὴ μορφή, μὲ ἓναν ἀλαλιασμὸ τρέλλας. Εἶχε ἀκούσει τὰ γραφτὰ τῆς μοίρας του.

Ἀμέσως τότε γερά παλικάρια, ψαράδες καὶ βασταῆζοι τῆς ἀγορᾶς, τὸ σήκωσαν στὰ χέρια καὶ τὸ ἀνέβασαν ἀπὸ τὴν πάροδο μὲ τὰ σκαλάκια, πού ἐνώνει τὸν παραλιακὸ δρόμο μὲ τὸ δρόμο, πού εἶναι ἡ Κοίμησις καὶ τὸ Νοσοκομεῖο.

Οἱ δυὸ αἰθουσές του καὶ ὁ διάδρομος ἦσαν γεμάτοι ἀπὸ ἀσθενεῖς, καὶ στὰ κρεβάτια καὶ χάμου. Ὁ διευθυντῆς καὶ οἱ βοηθοὶ του, μὲ τὴν ἀνέκφραστη ἀπελπισία, ὅτι δὲν ἤμποροῦσαν νὰ δώσουν βοήθεια, τὸ ξάπλωσαν ἀπάνω σ' ἓνα ῥάντζο στὸ προαύλιο, μὲ πανιὰ μὲ ξύδια στὸ κεφάλι, μὲ

δροσιστικά καὶ μὲ ἐντριβές, νὰ τοῦ λιγοστέψουν τὴ φλόγα πού τὸ πυρπολοῦσε.

Τότε ὁ διευθυντῆς ἔκραξε ἓνα ἀστυνομικὸ κλητῆρα πού εἶχε ἀποσπάσει στὴν ὑπηρεσία του ἢ ἀστυνομικὴ διεύθυνσις, καὶ τοῦ εἶπε:

— Στὰ τέσσερα, Ζολώτα, στὴ διεύθυνσι. Πᾶρε κι' ἓνα δύο ἄλλους, βρῆτε μιὰ χειράμαξα καὶ φέρετε τὴν χωρὶς νὰ χάσετε στιγμή. Στὸ πτωχοκομεῖο, στὴν κάμαρη τῶν ἀρρώστων, εἶναι ἀκόμη δύο τρία κρεβάτια εὐκαιρα. Μὰ δὲ μ' ἄκουσες; Τί στέκεις ἔτσι καὶ μὲ κυττᾶς;

— Εἶμαι ἀναρμόδιος, κύρ γιατρέ.

— Τί ἔκανε, λέει, ἀναρμόδιος; Μήπως τρελλάθηκες;

— Σοῦ ἐπαναλαμβάνω, κύρ γιατρέ, εἶμαι ἀναρμόδιος. Νὰ βρῆς ἄλλον γι' αὐτὲς τίς ψυχοπονιές. Ἄν θέλῃς νὰ σοῦ τὸν πάρω ἀπὸ τὰ πόδια νὰ τὸν πετάξω καταμεσῆς τοῦ δρόμου, αὐτὸ εὐχαρίστως.

Ἐξαλλος ὁ διευθυντῆς τὸν ἄρπαξε ἀπὸ τὸ στῆθος καὶ τὸν κουνούσε σὰν νὰ ἤθελε νὰ τὸν ῥίξῃ χάμου:

— Νὰ τὸ ξέρω λοιπὸν πὼς ἐτρελλάθηκες μωρέ, νὰ τὸ ξέρω.

— Δὲν τρελλάθηκα, κύρ γιατρέ, τρελλὸς μονάχα ἦμουν γιὰ καιρὸ ὅταν στὴ σφαγὴ τῆς Χίου τὸ λεπίδι αὐτῆς τῆς ἀπιστῆς γενιάς, πού εἶναι κ' αὐτὸς ἀπὸ δαύτη, εἶδα νὰ σωριάσῃ χάμου τὰ γονικά μου καὶ τ' ἀδέλφια μου, καὶ μονάχα ἐμένα πρόφτασαν νὰ γλυτώσουν ἄνθρωποι ἀπὸ ἓνα φράγκικο πολεμικὸ, μονάχο κ' ἔρημο στὸν κόσμο.

— Δίκαιος ὁ καῦμός σου, μὰ αὐτὸ τί σοῦφταιξε; Πήγαινε γιὰ δικό μου χατῆρι φρόντισέ τα αὐτά μὲ δάκρυα σὲ παρακαλῶ. Τὸ βλέπεις, ὅπως εἴμαστε, δὲν μπορῶ νὰ ἀποτραβήξω κανένα νοσοκόμο.

— Χάνεις τὰ λόγια σου, γιατρέ.

— Ἄλλὰ ἐσύ, θηρίο, θὰ χάσῃς τὸ ψωμί σου. Αὔριο δὲν θὰ εἶσαι στὴν ὑπηρεσία.

— Μὲ φοβερίζεις, γιατρέ; Εἶναι γιὰ γέλοια· γιατί ὅ,τι κι' ἂν πάθω, θὰ εἶναι ὀλιγώτερο ἀπὸ ὅ,τι ἔπαθαν τὰ γονικά μου καὶ τ' ἀδέλφια μου.

Καὶ ἔφυγε, ἀφοῦ ἐστράφηκε, γιὰ νὰ ῥίξῃ μία τελευταία

ματιὰ μίσους στὸ ξαπλωμένο τουρκόπουλο.— Ἄλλὰ τότε τὰ μάτια του σταυρώθηκαν μὲ τὰ μάτια τοῦ παιδιοῦ.

Τὸ τί ἔγινε τότε μέσα του, οὔτε αὐτὸς ἐμπόρεσε ποτὲ νὰ καταλάβῃ, ὅπως ἔλεγε, ὅποτε μιλοῦσε γι' αὐτὴ τὴν περιπέτεια τῆς ζωῆς του. Θυμώτανε μόνο, πὼς ἐνῶ ἀγκομαχοῦσε καὶ ἀνεβοκατέβαινε τὸ στήθος του μὲ μία ἀνυπολόγιστη γλιγοράδα, τοῦ φάνηκε, καθὼς τὸν τήρασε στὰ μάτια, πὼς εἶδε στὴ μορφὴ του, μαζί μὲ τὴν ἔκφραση ἀπελπιστικῆς τρομάρας, μιὰ μαρτυρικὴ ἐγκαρτέρηση, καὶ στὴ ματιὰ του κάτι σὰν ἱκεσία, σὰν τραγικὸ παρακάλιο. Καὶ ἔπαθε τότε τοῦτο τὸ ἀνεξήγητο κι' αὐτός, ὅτι ἐκεῖνο τὸ ἀνεβοκατέβασμα τοῦ στήθους, πὺ ἐφερνε στὸ ἄρρωστο παιδί τοῦ πυρετοῦ ἢ φλόγα, τὸν ἔπιασε κι' αὐτὸν ἀπὸ τοὺς λυγμούς, πὺ θὰ τὸν ἔπνιγαν ἂν δὲν ἐξέσπαιε στὸ κλάμα. Καὶ ἔμπηξε τότε μιὰ σπαραχτικὴ φωνή:

— Τί μὲ τηρᾷς ἔτσι, δυστυχισμένο παιδί; Μὰ ἔχεις δίκιο ἐγὼ δὲν εἶμαι χριστιανός, ἐγὼ εἶμαι ἀκόμα περισσότερο Τοῦρκος ἀπὸ κείνους πὺ μὲ ῥήμαξαν.

Καὶ ἔσκυψε ἀπάνω μου καὶ μὲ τὴν πιὸ πονετικὴ λαχτᾶρα τὸ ἀγκάλιασε, τὸ φίλησε στὸ μέτωπο, καὶ φώναξε τοῦ διευθυντῆ:

— Τρέχω στὸν ὀρισμὸ σου, γιατρέ. Σὲ πέντε λεπτὰ θὰ εἶμαστε δώ. Συχώρεσέ με καὶ μακάρι νὰ μὲ συχωρέσῃ καὶ ὁ Θεός.

Ἐχρειάστηκε τότε γιὰ μιὰ στιγμὴ νὰ μποῦν μέσα στὸ νοσοκομεῖο ὁ διευθυντῆς μὲ τοὺς βοηθοὺς του. Ὅταν ἐβγήκαν πάλι, εὐρῆκαν ἄδειο τὸ ῥάντζο. Σὲ μιὰ ξαφνικὴ παραφροσύνη, πὺ τὸ χτύπησε στὸ κεφάλι, ῥοβόλησε ἔξω, πῆρε σβάρνα τὰ σκαλάκια καὶ χώνειψε κατὰ τὸ ναυπηγεῖο. Αὐτὴ τοῦλάχιστον τὴν ἐξήγηση ἔδινεν ὁ νεκροσκόπος στὸν κόσμον τῆς γειτονιάς ἀπὸ τὸν Ξηρόκαμπο, πὺ εἶχε μαζευτῆ στὸ νεκροταφεῖο.

Ἔτσι ἐφτερούγισε αὐτὴ ἡ μικρὴ ψυχοῦλα, τότε πὺ ἀκούστηκαν τὰ βογγητά του, λίγο πρὶν νὰ φτερουγίσῃ ὁ χρόνος, πὺ ἔφευγε γιὰ νὰ κάμῃ τόπον στὸν καινούργιον.

Εἶμαι βέβαιος, ὅτι ὁ Θεὸς τοῦ ἐλέους ἀνοῖξε σ' αὐτὸ τὸ

μικρὸ πλάσμα του τῆ θεία ἀγκάλῃ του, χωρὶς νὰ τοῦ ζητήσῃ πιστοποιητικό, μὲ ποιᾶς θρησκείας τοὺς τύπους τὸν ἐπροσκυνοῦσε στὴν ἐφήμερη ζωὴ του.

*
* *

Ἄλλὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπανορθώσω μιὰ σφαλερῆ διάγνωση τοῦ νεκροσκοποῦ. Δὲ ῥοβόλησε ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο ἀπὸ αἰφνίδια προσβολὴ παραφροσύνης. Ἄ, ὄχι! Ἐσύρθηκε μονάχῳ γιὰ νὰ βρῆ τὸ θάνατο στῆς ἐρημιᾶς τὸ σκοτάδι, γιὰ διωγμένο, χωρὶς νὰ καταλάβῃ γιὰτί, ἔβλεπε πὼς τόσο ἦταν βάρος στὸν κόσμον, πὸν δὲν εὐρίσκουνταν τόπος γιὰ νὰ τ' ἀκουμπήσουν. Καὶ ποιοὺς ξέρει στὴ διαίσθησι, πὸν βρίσκουν στὸ κατώφλι τῆς ζωῆς οἱ ψυχές, ἂν δὲν ἐνόησεν ὅτι στὸν τόπον αὐτό, πὸν τὸν ἐπέταξε τοῦ καραβιοῦ του ἡ βάρκα, θὰ ξημέρωνε γιορτάσιμη, χαρᾶς ἡμέρα.

Καί, ντροπαλὸ καὶ διακριτικὸ, ἀποτραβήχτηκε κι' ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο κι' ἀπὸ τὴ ζωὴ τὴν ὥρα ποῦπρεπε, πρὶν νὰ σημάνῃ ὁ καινούργιος χρόνος γιὰ νὰ μὴν τὸν γρουσουζέψῃ μὲ τὴν ἀγωνία του.

Καί, ποιοὺς ξέρει, ἂν δὲν εἶχε καὶ τὸν κρυφὸ καὶμὸ νὰ μὴν τὸ καταραστοῦν, νὰ μὴν τὸ βλαστημήσουν.

Καὶ ὅμως δὲν τὸ ἀπόφυγε.

Ὅταν κατωρθώθηκε νὰ βρεθοῦν οἱ νεκροθάφτες, ἐκεῖ πὸν τοῦ ἔδιναν τὴ φιλοξενία λίγου τόπου γῆς, ὁ ἓνας εἶπε:

— Δὲ θέλω νὰ βλαστημήσω πεθαμένο ἄνθρωπον μὰ μήπως τὴν ὀρῖζει κανεὶς τὴν βλαστήμια, ὅταν τὸν πνίγουν; ἔρχεται μονάχῃ της σὰν τὸ λόξιγκα. Μὰ χάθηκε νὰ περιμένε ὡς αὔριο, μόνον μᾶς ἐτοίμασε αὐτὴ τὴν ἀγγάρεια ἀγιοβασιλείατικη μέρα;

Καὶ ἐνῶ οἱ φτυαριῆς πὸν πέταγε μὲ θυμὸ ἐσκέπαζαν πὰ τὴν κερένια μορφὴ τοῦ πεθαμένου παιδιοῦ:

— Κάτι θὰ ἔλεγα, ἐπρόσθεσε, καὶ γι' αὐτὸν καὶ γιὰ τὸν Προφήτη του ἄλλὰ... ἄς πάη!